

Täysistunto

Tiistai 2.5.2023 klo 13.59—16.33

5. Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön Suomen valtuuskunnan kertomus Etyjin parlamentaarisen yleiskokouksen toiminnasta vuonna 2022

Kertomus K 13/2023 vp

Lähetekeskustelu

Ensimmäinen varapuhemies Juho Eerola: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 5. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään ulkoasiainvaliokuntaan.

Lähetekeskusteluun varataan tässä vaiheessa enintään 45 minuuttia. Asian käsittelyssä noudatetaan aikataulutettujen asioiden osalta sovittuja menettelytapoja. — Valtuuskunnan puheenjohtaja, edustaja Junnila, esittelypuheenvuoro. Olkaa hyvä.

Keskustelu

14.49 **Vilhelm Junnila ps** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Euroopan muuttuneesta turvallisuustilanteesta ei tässä yhteydessä varmaan ole tarpeellista jatkaa keskustelua. Uskon, että kukin meistä on siitä puhunut täällä aivan riittävästi, ja ehkä tämä toisten poliittisten ryhmien sanomisten ymmärtäminen suhteessa Venäjään myös kuuluu johonkin muuhun kuin tähän yhteyteen, kun käsitellään Euroopan neuvoston ja Etyjin kertomuksia viime vuoden toiminnasta. On kuitenkin sanottava, että Venäjällä on ollut hyvin suuri rooli tässä, tietenkin liittyen helmikuun 22 hyökkäykseen ja myös siihen, miten se on määrittänyt muun muassa näiden järjestöjen toimintaa. Etyjissäkin se on käytännössä vaikuttanut hyvin suuresti järjestön toimintaan aivan suoraan, budjetista alkaen, ja myös siihen, missä määrin erilaisia monitorointimissioita ja muuta valvontaa on voitu Ukrainassa tehdä. Sodan johdosta nämä ovat tietysti jääneet hyvin vähäiselle tasolle tai jopa pois.

Olen aiemmin käynyt täällä läpi esimerkiksi vaalitarkkailutoimintaa ja sen lisäksi myös ylipäätään Etyjin roolia tässä muuttuneessa tilanteessa, mutta nyt käyn lyhyesti läpi Suomen valtuuskunnan toimintaa ja palaan sitten hieman tuohon roolitukseen, erityisesti sääntöuudistukseen liittyen, ja hieman katsomme myös tulevaisuuteen.

Suomen valtuuskuntahan on ollut äärimmäisen aktiivinen. Olen ollut hyvin tyytyväinen. Käytännössä kaikki jäsenemme ovat osallistuneet suurin piirtein kaikkiin kokouksiin, mitä on järjestetty, on ne järjestetty sitten Suomessa tai ulkomailla. Ylipäätään Suomen valtuuskunnan aktiivisuus on ollut hyvin tasokasta sekä valtuuskunnan omissa kokouksissa että Pohjoismaiden ja Baltian maiden kanssa NB8-kokouksissa, sekä myös sitten Etyjin erilaisissa elimissä Suomi on käytännössä aina ollut hyvin, hyvin aktiivinen. Ja mitä jatkoon tulee, niin nythän tämä valtuuskunta istuu vielä tuonne syyskaudelle saakka tällä nykyisellä kokoonpanolla. Se johtuu siitä, että meillä on heinäkuussa tulossa parlamentaarinen yleiskokous ja siihen rekisteröinnit suoritetaan jo tässä hallitusneuvotteluiden aikana, siis ennen kuin hallitusta on muodostettu ja paikoista päätetty. Lisäksi siellä keskustellaan

Pöytäkirjan asiakohta PTK 5/2023 vp

sellaisista asioista, joissa on ihan hyvä, että on aiempaa tuntemusta sekä asioiden suhteen että erityisesti myös henkilötasolla.

Suomen valtuuskunta kohtasi kuitenkin viime vuonna hyvin vakavia menetyksiä. Näistä tietenkin kaikkein karmaisevin ja ikävin oli Ilkka Kanervan poismeno. Kanerva toimi Etyjin parlamentaarisen yleiskokouksen puheenjohtajana vuosina 2014—2016 ja sen jälkeen oli viisi vuotta vielä emerituspuheenjohtajana, mikä on aika poikkeuksellista siinä suhteessa, että kausi normaalisti on kaksi vuotta. Mutta kun istuva presidentti George Tsereteli sen jälkeen putosi Georgian vaaleissa, Kanerva jatkoi emeritusroolissa. Ja sen jälkeen vielä brittikonservatiivien Lord Bowness riitaantui oman puolueensa kanssa ja menetti paikkansa, ja jälleen Kanerva jatkoi tässä tehtävässä. Joten hänellä oli hyvin, hyvin pitkä ja värikäskin ura yleiskokouksen puheenjohtajana. Kanervahan oli myös tunnettu sekä näistä kansainvälisistä yhteyksistään että suuresta kunnioituksesta yli puoluerajojen.

Sen verran voi valottaa tuota heinäkuun kokousta, että Suomella on sinne jälleen ehdokas yleiskokouksen puheenjohtajaksi, nimittäin edustaja Kauma, joka nyt on varapresidenttinä. Hän myös tulee näillä näppäimillä ilmoittamaan omasta ehdokkuudestaan, jota Suomen valtuuskunta tietenkin tukee. Edustaja Kauman tavoitteena on saada sitoutumista, poliittista sitoutumista, kaikilta jäsenmailta, terävöittää Etyjin roolia ja vahvistaa sitä sekä kiinnittää huomiota myös näihin olemassa oleviin konflikteihin ja niihin jo toimiviin toimintaperiaatteisiin, jotka on hyvä säilyttää tässäkin tilanteessa, jossa kaikki huomio kiinnittyy aivan ansaitustikin Venäjään.

Viime vuonna valtuuskunta joutui kokoustamaan myös kansainvälisesti huomattavasti useammin Venäjältä johtuen. Pysyvä komitea oli heti sodan jälkeen ylimääräisessä istunnossa ja niin edelleen. Olen aiemmin kuvaillut hieman näitä kokousten sisältöjä, tuossa loppuvuonna. Ehkä voi tässä mainita, kun nyt monet miettivät, miten hallitusneuvottelut etenevät, onko ilmapiiri hyvä ja onko siellä haastavia asioita, että näissä kokouksissa on nähty Etyjin suunnassa ulosmarseja niin sanotusti länsimielisten taholta ja toisaalta sitten esimerkiksi Venäjän Pjotr Tolstoi on ansioitunut lyömään ovia kiinni niin lujaa, että hyvät, että ovenkarmit pysyvät vielä seinässä kiinni. Ilmapiiri on ollut tulehtunut. Se on johtunut tietenkin pääosin Venäjältä. Valko-Venäjä on suhtautunut yksityisesti huomattavan paljon rakentavammin, vaikka julkisesti se on saattanut tukeakin Venäjän linjaa. Tästä johtuen sitten jäsenmaat, kuten Iso-Britannia Birminghamin kokouksessa ja Puola Varsovan kokouksessa, eivät myöntäneet viisumeita Venäjän valtuuskunnalle, jolloin he olivat sitten poissa näistä kokouksista kokonaan. Näissä kokouksissa tietenkin ilmapiiri oli sitten parempi ja asioista oltiin enemmän yksimielisiä, mutta tavallaan järjestön rooliin tämä ei kauhean hyvin kuitenkaan istu, koska tarkoitus on kuitenkin käydä dialogia vaikeista asioista ja päästä yhteisymmärrykseen.

Siitä pääsemmekin tähän sääntömuutokseen. Aiemmassa keskustelussa mainittiin tämä konsensusperiaate. Etyjissä se on sama, eli se on konsensus miinus yksi, joka käytännössä tarkoittaa, että sääntöjä ei pysty uudistamaan, sillä aina joku niitä vastustaa. Tässä tapauksessa se on usein joko Venäjä tai Valko-Venäjä tai molemmat. Mutta on myös mainittava, että jos sellaisiin toimenpiteisiin ryhdyttäisiin, joissa sääntöjä uudistettaisiin, niin jos vaikka toisen jäsenmaan tämmöisen sodan tai muun sotilaallisen operaation käynnistämisen seurauksena jäsenmaat joutuisivat keskinäiseen konfliktiin, sellaisessa tilanteessa tietenkin olisi hyvä, että on myös seuraamuksia. On ehdotettu sellaista, että Etyj sitten erilaisilla monitorointimekanismeilla valvoisi tätä, niin että voitaisiin palauttaa sitten myöhemmässä vaiheessa näitä osallistumisoikeuksia ja muita. Mutta tämä ei ole saavuttanut lähestulkoon-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 5/2023 vp

kaan vaadittua enemmistöä ylipäänsä, ja siihen on suhtauduttu varauksella senkin vuoksi — riippumatta siitä, mitä karmeuksia Venäjä on tehnyt — että Etyjin ja muiden kansainvälisten järjestöjen roolin tulee kuitenkin olla sellainen, että sekä on neuvoteltavaa että voidaan päästä tuloksiin, joilla olisi sitten merkitystä. Aiemmissa konflikteissa tämä on onnistunut, mutta jotta siihen päästäisiin myös jatkossa, osapuolten pitäisi kyetä silloin myös istumaan samassa pöydässä. Se ei tietenkään tällä hetkellä ole mahdollista — sota on meillä ja monta muutakin asiaa, jotka tähän liittyvät. Mutta tämä keskustelu varmasti jatkuu myös tulevassa kokouksessa heinäkuussa.

Joka tapauksessa Venäjän osallistumisoikeutta on haluttu rajoittaa ja siihen kohdistaa muitakin toimenpiteitä. Nämä keskustelut ovat kuitenkin siltä osin kesken, että tässä taustalla on ollut tällainen Helsinki+50-prosessi, jossa Suomikin on ollut osallisena hyvin vahvasti myös sattuneista historiallisista syistä. Ja olemme myös oma-aloitteisesti siihen osallistuneet muun muassa järjestämällä täällä eduskunnassa kansainvälisen seminaarin, jossa näitä asioita puntaroitiin.

Kaiken kaikkiaan hyvin vaikeita asioita nämä ovat, kun jäsenmaita on se 57 ja nämä josain määrin koskettavat myös muita olemassa olevia konflikteja ja sotia kuin tätä Venäjän tilannetta, niin että on ollut hyvin haastavaa löytää sellaista yhteisymmärrystä, että sääntöjä pystyttäisiin muokkaamaan. Lyhyellä aikavälillä ongelmana on myös budjettiin liittyvät... Siis ei pelkästään tämä meidän poliittinen puoli vaan koko järjestön budjetti on siinä tilanteessa, että Venäjä pystyy myös omin toimin sen estämään ja siten rampauttamaan koko järjestön toimintaa. Tällä on ollut myös henkilöstötasolla suuria vaikutuksia. Eli siltä osin Venäjä myös pystyy heikentämään järjestön toimintaa. Nämä ovat hyvin, hyvin [Puhemies koputtaa] suuria ja valitettavia haasteita. — Kiitoksia.

Ensimmäinen varapuhemies Juho Eerola: Kiitokset esittelypuheenvuorosta. — Edustaja Kiljunen.

14.59 **Kimmo Kiljunen sd:** Arvoisa puhemies! Kiitokset edustaja Junnilalle esittelypuheenvuorosta, joka liittyi Etyjin valtuuskunnan viime vuoden vuosikertomukseen. Erityisesti arvostan niitä sanoja, mitkä te suuntasitte edesmenneelle edustaja Kanervalle ja hänen roolilleen Etyjissä. Hänellä oli puheenjohtajana, presidenttinä, erittäin keskeinen tehtävä Etyjin parlamentaarisessa yleiskokouksessa ja sitten myöskin emerituspresidenttinä. Hänen kohdallaan tämä sana ”emeritus” ei liittynyt pelkästään siihen, että hän oli pitkäaikainen presidentti siellä, vaan myös edustaja Kanervan erittäin vahvaan substanssi-osaamiseen. Hänellä oli pitkä referenssi taustalla, pitkä kokemus, pitkä poliittinen ura takana, ja tuleminen pienestä Suomesta Etyjin kaltaiseen elimeen on palkitsevaa. Te tiedätte itsekin, edustaja Junnila, sen. Meidän Suomen passi on erittäin käyttökelpoista tavaraa silloin, kun Etyjin puitteissa pyritään neuvottelemaan ja käymään keskusteluita.

En voi muuta kuin toivottaa menestystä edustaja Kaumalle. Hän on varapresidenttinä ehdokkaana nyt presidentiksi, ja olisihan se hieno saavutus Suomelle saada hänet siihen presidentiksi. Ehkä anekdoottina mainittakoon: Kannustan häntä siihen, ettei käy yhtä köpelösti kuin itselleni. Hävisin kolmella äänellä tuon presidenttiyden aikanaan 20 vuotta sitten. Senkin voin sanoa kurioositeettina, kun tiedän, että Venäjän delegaatio ei äänestänyt minua. Eli naapurimaamme eliminoi sen, että olisimme saaneet suomalaisen silloin siihen presidentiksi, puheenjohtajaksi. Mutta näinhän se kohtalo kulkee.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 5/2023 vp

Joka tapauksessa Suomen rooli on suuri. Me suomalaiset olemme Etyj-järjestössä vahvoja. Tietenkin taustalla on se Etyk-konferenssi, joka vuonna 75 pidettiin Helsingissä. Siitä tähän tämä alkoi. Näiden kahden järjestön vuosikertomukset kun täällä nyt käsitellään, täytyy tunnistaa heti ne roolit: Parlamentaariset yleiskokoukset ovat vähän samantyyppisiä, mutta kun Euroopan neuvostosta puhuttiin aikaisemmin, se on nimenomaan normatiivinen järjestelmä, luo normistoa ihmisoikeuksien puolesta ja monitorointijärjestelmät sinne. Etyjin parlamentaarinen yleiskokous on taas turvallisuusorganisaatio. Se on nimenomaan turvallisuusyhteistyötä, ja sen ytimessä on tietysti tämä yhteisen turvallisuuden käsite, joka lanseerattiin viimeistään silloin Paris Charterissa vuodelta 90, jossa tämä yhteinen turvallisuus määriteltiin todellakin siitä lähtökulmasta, että tämä turvallisuus on yhteistä ja yhden turvattomuus on kaikkien yhteinen. Myöskin turvallisuus nähdään laajempaan kuin vain valtioiden turvallisuutena. Siinä on kysymys ihmisten turvallisuudesta, ja se on myöskin laajempaa kuin vain sotilaallinen turvallisuus. Siinä ovat kaikki ulkoiset uhat, joita meihin kohdistuu, ja siinä tuli tämä laajan turvallisuuden käsite. Ja sen takia tämä järjestelmä tietysti rajusti murentui Venäjän avoimen aggression vuoksi 24.2. viime vuonna. Se murentui lopullisesti.

Etyjissä on se ero — viittasitte jo siihen — että Venäjän valtuuskunta toimii siellä parlamentaarisisessa yleiskokouksessakin, kun me Euroopan neuvostossa erotettiin Venäjä nimenomaan näiden toimien johdosta. Ja se tarkoittaa teidän tilanteessanne — kun itsekin olen varajäsenenä mukana, osallistun näihin kokouksiin, tiedän sen — että vaikka Venäjä on siellä läsnä ikään kuin olisi jotakin dialogin tilaa, todellisuudessa Etyjin keskustelut ovat ajautuneet täydelliseen takalukkoon. Pysyvä komitea ei pysty käymään käytännössä lainkaan keskustelua. Hallitusten välisen yhteistyön puolella on täysin polarisoitunut aselema, ja sama on parlamentaarisen yleiskokouksen puolella, niin että se on primäärisesti vain vastenmielistä kiistelyä, jossa ei kukaan kuuntele toista. Nämä osapuolet eivät aidosti kuuntele toisiaan. Ja tässä suhteessa olemme päässeet Euroopan neuvoston puitteissa paremmin liikenteeseen isoissa asioissa, kun se ei ole kokoaikaista, puhdasta vastakkainasettelua. Tämä on nyt Etyjin kannalta harmillinen tilanne.

Isona asiana, johonka te viittasitte — puhemies, lopetan oman puheenvuoroni siihen — on tietenkin tämä +50-toiminto, mistä te puhuitte, eli Etyj täyttää organisaationa 50 vuotta. Helsinki spirithän, Helsingin henki, on ollut se kantava voima siinä, ja meillä on puheenjohtajuus Suomella todella vuonna 2025 sillä tarkoituksella, että Suomen puheenjohtajakaudella voisimme uudelleen herättää henkiin sitä Helsinki spiritiä. On spekuloitu kullisseissa mahdollisesti jopa huippukokousta.

Kaikki nämähän nyt ovat... Haaveet eivät ole raunioina, mutta tavoitteelliset, vakavat pyrkimykset ovat raunioina. Tämä Euroopan turvallisuustilanne ei anna nyt tilaa sille, että tälle Helsingin hengelle olisi uutta tilaa, niin kauan kuin meillä on tässä turvakeskustelussa, turvajärjestelmässä osallistujia, jotka eivät kunnioita peruspelisääntöjä lainkaan. Meillä ei ole yhteistä sääntöpohjaista järjestelmää olemassa, ja sen takia on tämä vastakkainasettelun tila, joka heijastuu erittäin vaikeana tuohon Etyjin parlamentaarisen yleiskokouksen työhön.

Ensimmäinen varapuhemies Juho Eerola: Näin, kiitoksia. — Nyt valtuuskunnan puheenjohtaja, edustaja Junnila.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 5/2023 vp

15.05 **Vilhelm Junnila ps:** Herra puhemies! Tuossa edustaja Kiljunen mainitsi Helsingin hengen, ja kyllähän se on niin, että tällä hetkellä tuo Helsingin henki on enemmän kuollut ja kuopattu kuin edes tällaisella unelman tasolla. Tietenkin on niin, kuten myös tasavallan presidentti Niinistö on puhunut, että se tulisi palauttaa, ja 2025, kun on tämä puheenjohtajuuskausi ja mahdollisesti muutakin, siinä yhteydessä siihen olisi mahdollisuus, mutta käytännössä tässä turvallisuuspoliittisessa tilanteessa idän ja lännen epäsuhta ylipäänsä mihinkään keskusteluun on hyvin kriittinen. Tämä vuoden 1975 Helsingin henkihän tapahtui siinä, että länsi ja itä pystyivät keskustelemaan keskenään, pystyivät tekemään kompromisseja ja katsomaan myös tulevaisuuteen, mutta tällä hetkellä erityisesti sodan ollessa käynnissä tuskin on sellaisia edellytyksiä siihen, mihin tällä alun perin on viitattu, valitettavasti.

Edustaja Kiljunen viittasi myös aiempiin vaalituloksiin, ja mitä tulee edustaja Kauman presidenttikampanjaan, niin tässähän on ollut semmoinen tilanne, että kaksi vuotta sitten ehdokkaana oli ruotsalainen ja norjalainen, mikä on aika poikkeuksellista, että kaksi Pohjoismaata yhtä aikaa haki tätä yleiskokouksen presidenttiyttä. Silloin nämä kaksi olivat ainoat ehdokkaat ja tämä vaali ratkesi kahdella äänellä. En nyt muista, mitä se oli, mutta jotakin luokkaa 122—120 tai jotakin tämän tyylistä, siis aivan äärimmäisen tiukka kilpailu. Vuosi sitten he uusivat tämän kilpailun, silloin siinä oli jo viitisenkymmentä ääntä eroa Margareta Cederfeltin hyväksi, joka on ollut ruotsalaisena tässä. Periaatteessa siitä pitäisi olla Suomelle haittaa, jos Pohjoismaista tullut on toiminut tässä järjestössä edeltävällä kaudella, mutta kun olen katsonut näitä ehdokasasetteluita ja tässä vaiheessa ilmeisesti on vain kaksi saatavilla, niin pidän silti mahdollisuuksia erittäin hyvinä. Pohjoismaat ovat olleet muutenkin rakentavia tässä yhteydessä verrattuna esimerkiksi Baltian maihin, joiden kanssa meillä on erinomainen yhteistyö, mutta Baltian maiden ja muiden maiden yhteistyö ei välttämättä ole sillä tasolla kuin miten suomalaiset pystyvät pragmaattisesti toimimaan. Uskon, että tässä on todellinen mahdollisuus saada presidenttiys jälleen Suomeen.

Muistutan vielä arvoisia edustajia siitä, että meitä on kohdannut toinenkin ikävä tapahetuma, nimittäin vuodesta 1995 valtuuskunnan sihteerinä toiminut Gunilla Carlander jäi eläkkeelle, ja myös hän on poistunut keskuudestamme siltä osin. Gunilla tunnettiin myös hyvin vahvasta substanssiosaamisesta, hän oli näiden asioiden päällä ja sitä asiantuntemustaan kerryttänyt vuosikymmeniä, ja siinä mielessä on ollut [Puhemies koputtaa] vähän ikävä tilanne, että tällaista hiljaista osaamista on näin paljon poistunut.

Ensimmäinen varapuhemies Juho Eerola: Näin. — Ja edustaja Koskinen.

15.08 **Johannes Koskinen sd:** Arvoisa puhemies! Edustaja Junnila ja edustaja Kiljunen ovat hyvin tuoneet esille Etyjin ja sen parlamenttikokouksen työn ajankohtaisia haasteita ja ongelmia. Kaikesta huolimatta, vaikka näitä jäätyneitä konflikteja on kymmenkunta murheena ja sitten tämä yksi polttava sota, Suomen tuleva puheenjohtajuus antaa meille tehtävän ideoida Euroopan turvallisuuden ja laajemman, Euroopan lähialueiden turvallisuuden parantamista. Voidaan sanoa, että semmoisia varmoja rakennuspuita tulevaisuuteen päin on se, että tässä varmaan työnjakoa Euroopan neuvoston ja Etyjin välillä pitää kehittää. Etyjin pitää hakea tavallaan niitä samoja tehtäviä ja vahvuuksia, joita Euroopan neuvostolla on omalla alueellaan, tällä laajemmalla alueella. Siinä ovat mukana sitten Yhdysvallat, Kanada ja idästä Mongoliaan asti entisiä neuvostotasavaltoja Venäjän ohella. Siellä pystyttäisiin edistämään vahvemmin tämän turvallisuuden ohella demokratiaa ja ihmisoikeuksia. Myös ympäristökysymykset ovat tässä varmasti tulevaisuudessa tärkeitä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 5/2023 vp

Toinen seikka, millä tätä parlamenttikokousta tulee kehittää, on se, että sen yhteys hallitustenväliseen Etyjin toimintaan olisi vahvempi, niin että seurataan tarkemmin, mitä tehdään, jotta ei pääse tapahtumaan ilman suurta huomiota esimerkiksi sitä, mikä Etyjiä on heikentänyt, että vahva turvallisuuden edistäminen on romahtanut sen takia, että vuorotellen USA ja Venäjä ovat vetäytyneet keskeisistä aserajoitussopimuksista ja -toimista. Etyjin pohjaa ja vahvuutta on murennettu jo ennen näitä vakavia sotatilanteita. Tarvitsemme sitä luovuutta, että haetaan niitä uusia reittejä, joilla koko tämän euroatlanttisen alueen turvallisuutta pystyttäisiin vahvistamaan ja demokratiaa, ihmisoikeuksia ja tulevaisuudennäkemyksiä parantamaan.

Ensimmäinen varapuhemies Juho Eerola: Kiitoksia. — Edustaja Junnila.

15.10 Vilhelm Junnila ps: Arvoisa puhemies! Tuossa edustaja Koskinen toi hyvin esille myös tämän laajemman turvallisuuden käsitteen ja sen merkityksen koko järjestölle ja myös Suomelle.

On syytä tosiaan muistaa, että Venäjän lisäksi on myös näitä muita konflikteja, joista osa on ehkä jäänyt, ja sitten on näitä — kuten vaikkapa Armenian ja Azerbaidžanin välinen Vuoristo-Karabahin konflikti — jotka ovat kaikkea muuta kuin jäätyneet. Tälläkin hetkellä Azerbaidžan on ottanut Laçının käytävän haltuunsa. Ensin se ohjasi sinne tällaisia ympäristömielensioittajia ja sen jälkeen vaivihkaa teki sinne oman tarkastusaseman, kun kaiken aikaa Venäjä oli siellä. Venäjä siis tässä tapauksessa toimi niin sanotusti rauhanturvaajana tällä alueella, ja siitä huolimatta Azerbaidžan sen sinne teki. Vaikka osapuolet keskustelevat, niin tällä on myös merkitystä Suomen ja muun Euroopan turvallisuuden kannalta, koska Turkki ja Venäjä ovat niin keskeisesti sidoksissa siihen, mitä tapahtuu Armeniassa ja miten Azerbaidžan siihen reagoi. Eli myös tätä konfliktia kannattaa seurata, koska sillä on vaikutusta erityisesti myös Venäjän asemaan. Se Venäjän asemakaan tällä alueella ei ole enää entisensä, mitä se on aikaisemmin ollut, ja se on myös rohkaissut niin Turkkiä kuin Azerbaidžania toimimaan tässä tilanteessa. — Kiitoksia.

Ensimmäinen varapuhemies Juho Eerola: Kiitoksia. — Edustaja Kiljunen.

15.12 Kimmo Kiljunen sd: Aivan nopeasti pari...

Ensimmäinen varapuhemies Juho Eerola: Nopeasti mikrofoni päälle.

Joo. — Minulla on vielä pari tarkennusta.

Ensinnäkin aivan oikein, kuten edustaja Koskinen sanoi, Etyjin merkitys on ollut hyvin keskeinen näissä luottamusta lisäävissä toimissa. Siihen ovat liittyneet nämä aseriisuntaneuvottelut ja erilaiset asesopimukset: muun muassa keskimatkan ohjusten valvontajärjestelmät on luotu siinä, ja Etyjin piirissä on myöskin ollut tämä niin sanottu Open Skies -sopimusjärjestely, jolla on pystytty valvomaan ilmaitse eri maiden sotilastukikohtia vuorovierailuilla. Kuten edustaja Koskinen totesi, nämä ovat nyt käytännössä loppuneet jo aikaisemmassa vaiheessa. Tämä jännittänyt tilanne, mikä on nyt ollut Euroopassa suurvaltojen välillä, on heijastunut siihen, että näistä on asteittain vetäydytty, ja se on murentanut tätä luottamuksen pohjaa, mille Etyj on rakentunut, ja totta kai tähän takaisin pääseminen vaatii nyt sitten isoja ponnistuksia. Ennen kaikkea se vaatii tämän avoimen, täyden sotatilan

Pöytäkirjan asiakohta PTK 5/2023 vp

lopettamista ja Venäjän aggressioiden tuomitsemista ja sen prosessin päätökseen viemistä siltä osin.

Edustaja Junnilalle: Halusin nyt oikeastaan sen takia tämän puheenvuoron käyttää, että tätä Laçinin käytävän tilannettahan, joka liittyy nyt tietysti Armenian ja Azerbaidžanin suhteeseen, tähän niin sanottuun Nagorno-Karabahin sotaan, toiseen ja kolmanteen vaiheeseen, on nyt jatkettu pitkään. Kansainvälisoikeudellisesti on hieman kinkkistä sanoa, että Azerbaidžan ottaa haltuunsa alueita, jotka tosiasiallisesti kansainvälisoikeudellisesti kuuluvat Azerbaidžaniin. Tiedän, mihin edustaja Junnila viittaa — siihen trilateraaliseen sopimukseen, mikä tehtiin siitä, että tähän jää tämä käytävä ja venäläisten valvonnan alle. Siinä on se venäläisten intressi päästä siihen, saada jalansijaa sinne. Sitähän tavallaan nyt rikotaan, että pääsy Laçinin käytävän kautta tuonne Nagorno-Karabahin alueelle, jossa on toistasaatuhatta ihmistä, on nyt käytännössä täydellisesti boikotissa, se on täydellisesti eristykseessä oleva alue. Itse vierailin siinä Laçinin käytävän juurella, ja totesimme välittömästi, että eihän siellä mitään mielenosoittajia ollut, vaan yksinkertaisesti Azerbaidžan ei salli siitä mennä eteenpäin, eikä siitä pysty kulkemaan — eli siellä on tällä hetkellä potentiaalinen kansanmurhamahdollisuus olemassa, sen me tiedämme aidosti.

Tämä azerien ja Azerbaidžanin välinen suhde on niin kinkkinen ja niin tulehtunut, täynnä historiallisia traumoja, täynnä sisäistä vihapuhetta, vihaa, polarisaatiota, että siinä on iso potentiaalinen kriisi nyt Euroopassa humanitaarisena kriisinä tulossa vastaan, ja sen takia se Laçinin käytävän avoimena pitäminen tällä hetkellä, vaikka se muodollisesti kuuluukin Azerbaidžanin alueeseen, liittyy tähän kansainväliseen sopimusjärjestelyyn, että se pitäisi pitää avoimena ja avittaa sitä, että tämä potentiaalinen kansanmurha — käytän tätä termiä hyvin tietoisesti tässä yhteydessä, jossa on siis mahdollisuus, että etninen puhdistus on tulossa vastaan — pystyttäisiin estämään. Siinä on isosta traumasta, mahdollisesti isoista rikoksista ihmisoikeuksien tasolla kyse tällä hetkellä. Tämän takia meidänkin on syytä olla hereillä tästä.

Ensimmäinen varapuhemies Juho Eerola: Ja edustaja Junnila.

15.15 Vilhelm Junnila ps: Arvoisa puhemies! Nyt näyttää käyneen niin, että tässäkin keskustelussa on jo menty aika kauas tästä kertomuksen aiheesta, mutta jatketaan nyt vielä yhden puheenvuoron verran tästä Armenian ja Azerbaidžanin välisestä konfliktista, koska Etyj siihen niin keskeisesti liittyy. On tosiaan totta, mitä edustaja Kiljunen sanoi kansainvälisoikeudellisesti, mutta hänkin tietää, että tämä alue on kuitenkin etnisesti armenialainen, ollut sitä vuosikymmeniä. Ja tavallaan, jos toinen osapuoli yksipuolisesti sotilaallisella uhalla tai suoranaishalla panssarihyökkäyksellä sinne aina silloin tällöin tunkeutuu, niin se ei sinänsä vastaa välttämättä muita kansainvälisoikeudellisia normistoja.

Tässähän kävi niin, että Azerbaidžan tosiaan alkuvaiheessa lähetti niin sanottuja ympäristöaktivisteja — siis maassa, jossa ei ole minkäänkään ympäristöaktivismia — tälle käytävälle, tässäkin tapauksessa ison liudan niin sanottuja vihreitä miehiä, joilla ei ollut silloin aseistusta vaan teltoja ja muuta vastaavaa. He tukkivat sen tien siellä ja pitivät sitä tukossa niin kauan, että sattumoisin olivat onnistuneet rakentamaan sinne tällaisen checkpointin, johon sitten olikin ilmestynyt Azerbaidžanin armeijan sotilaita. Eli tällainen tämä tilanne on.

Ja tilanne on tosiaan se, että tällä hetkellä siitä on päässyt humanitaarinen apu vielä tähän niin kutsutun Artsakhin tasavallan alueelle, joka siis on Vuoristo-Karabahin sisällä

Pöytäkirjan asiakohta PTK 5/2023 vp

osittain oleva, etnisesti armenialainen keskittymä. Mutta siinä on todella tämä vaara, koska tätä on jo jatkuvasti pidetty kiinni aiemmin ja mikään ei estä Azerbaidžania jälleen toimimasta. Talvella esimerkiksi kaasun tulo lakkautettiin kokonaan, ja meni monta viikkoa, että ruokakuljetuksia ei sallittu, eli kyllä tämä uhka, mihin edustaja Kiljunen viittaa, on todellinen.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin ulkoasiainvaliokuntaan.